

4.3. Dokumentacija za publiko? Za raziskovalce? Kako? Koliko?

4.4. Od raziskave do kulturne akcije, definicija evropskih in transnacionalnih raziskovalnih programov.

Kongres bo potekal predvidoma v ATP v Parizu. Pričakujejo okrog 300 udeležencev, etnoloških muzealcev iz vse Evrope. Pri tem je za vsako deželo predvideno omejeno število udeležencev. Kongresna jezika sta francoščina in angleščina. Za leto 1993 predviden kongres bo trajal 3 dni, koordinacija Martine Jaoul, ATP Pariz, 6, Avenue du Mahatma Gandhi.

MEDNARODNO POSVETOVANJE O VLOGI ETNOGRAFSKIH MUZEJEV DANES

Videm, 13. in 14. december 1991

INGA MIKLAVČIČ-BREZIGAR

Posvetovanje o etnografskih muzejih in njihovi vlogi danes je potekalo v Vidmu, v organizaciji Furlanske filološke družbe (Societa Filologica Friulana), sodelovali pa so etnologi in etnografi iz Furlanije-Juljske krajine, Karnije, Avstrije, Hrvaške in Slovenije. Pobudnica posvetovanja je bila prof. Andreina Nicoloso-Ciceri, znana raziskovalka tradicionalne ljudske kulture Furlanije, Beneške Slovenije in Karnije.

Prispevki s posvetovanja bodo sicer objavljeni v zborniku Furlanske filološke družbe, vendar bi rada že ob tej priložnosti predstavila najpomembnejše misli o razvoju, usmeritvah in problematiki etnografskih muzejev danes, ki so bile podane na posvetovanju.

Predsednik Furlanske filološke družbe Alfeo Misau je v nagovoru poudaril možnosti razvoja etnografskih muzejev v prihodnje, ne le v turističnem smislu, pač pa tudi zato, ker zna sodobna družba toliko bolj ceniti tradicionalno ljudsko kulturo, kolikor bolj se od nje oddaljuje. Varovanje in skrb za elemente identitete naroda, ki so se izoblikovali v času tradicionalne ljudske kulture - torej predvsem elemente jezika in kulture, so ključni razlogi, ki etnografskim raziskovanjem in seveda etnografskim muzejem dajejo izreden pomen.

Prof. Roberto Togni (profesor muzeologije v Trentu) je v predavanju o etnografskih muzejih za devetdeseta leta in o glavnih usmeritvah etnološkega dela v Evropi poudaril pomen "vidnega" oz. "otipljivega" materiala, ki ga hrani muzej in pomen predstavitve tega materiala v muzejski razstavi kot "predstavi" - "spettacolo". Muzej,

ki bi se omejil le na avdiovizualna sredstva, bi po profesorjevem mnenju zgrešil svoj namen. Na področju muzejske etnografije se vedno bolj izraža usmeritev v pluridisciplinarno raziskovalno delo in analogne predstavitve materiala v skladu s pluridisciplinarnim značajem ljudske kulture. Kot primer je prof. Togni navedel francosko etnografijo, kjer se etnografi ukvarjajo tudi z arheologijo in prazgodovino. Tako zastavljena razstava predstavlja kompleksnost določene kulture in ob prikazu evolutivnega momenta predstavljene kulture, lahko vzpostavi prepričljiv dialog z obiskovalcem.

Prof. Togni je opozoril še na nekaj problemov sodobne usmeritve etnografije v muzejih:

- dokumentiranje današnjega načina vsakdanjega življenja in soočenje s tem življenjem;
- s tem povezano problematiko občasnih razstav, ki so v nekaterih muzejih Francije in Švice že prevladale nad konceptom stalne razstave, saj omogočajo muzeju posredovanje svojega dela v trenutku aktualnih dogajanj;
- v etnografskem muzealstvu pa se tudi kaže tendenca predstavitve predmetov na razstavah kot uporabnih predmetov, ne pa kot "izrednih dragocenosti", ki morajo biti na vsak način zavarovane pred obiskovalcem.

Na posvetovanju je Klaus Beitzl iz dunajskega Etnografskega muzeja predstavil projekt "EURETNO", ki ima namen povezati vse etnografske muzeje Evrope in pripraviti srečanje etnografskih muzejev v Parizu leta 1993. Projekt izhaja iz pomena etnografskih muzejev za ohranjanje pričevanja o tradicionalni ljudski kulturi v Evropi, ki je v nevarnosti, saj se zaradi asimilacije evropska družba razvija v enotno "monokulturo".

V nadaljevanju teoretičnih prispevkov je bil poudarjen pomen etnografskih muzejev v lokalni skupnosti ter dejstvo, da moremo določene kulturne elemente ovrednotiti le v sozvočju s socialno-ekonomskimi pogoji, pod katerimi so se razvili. Tudi v Italiji je položaj etnografskih muzejev precej težaven, je v svojem prispevku razložila ravnateljica Mestnega muzeja iz Gorice Maria Masau-Dan, ki je kritizirala pojav "velikih" občasnih razstav, zadnje čase izredno popularnih v Italiji. Publika je te razstave sicer izredno dobro sprejela, saj so bolj atraktivne kot stalne "statične" razstave. Vendar pogosto na račun takih velikih razstav, ki so tudi finančno zelo zahtevne, trpi redno delo v muzeju.

S posameznimi prispevki pa so se udeleženci dotaknili tako problematike inventariziranja kot računalniške obdelave etnografskih predmetov ter didaktičnega pomena razstavnih predmetov (na primeru razstave "Ritratti di Carnia tra '600 e '800 -fondazione Ciceri" - razstava portretov ljudi iz Karnije, ki ga je muzeju v Tolmeču darovala družina Ciceri oz. prof. Andreina Nicoloso-Ciceri; razstava je etnološko obarvana s posebno predstavitvijo oblačil portretirancev).

V okviru predstavitve posameznih muzejev pa so se predstavili:

Etnografski muzej v Zagrebu:

poročal je ravnatelj muzeja prof. Frlan, poudaril pa je reorganizacijo in obnovo

muzeja ter delo na računalniški obdelavi podatkov, za kar trenutno uporabljajo program MODES.

Karnijski muzej ljudske umetnosti "Michele Gortani" v Tolmeču - Museo Carnico delle Arti Popolari "Michele Gortani", Tolmezzo :

v predstavitvi je ravnatelj muzeja Domenico Molfetta poudaril interpretacijo objektov v okviru družbenih in ekonomskih pogojev, pri razstavnem materialu pa se nagibajo k rekonstrukciji ambientov - predstavitev celovitih ambientov n.pr. hiše se jim zdi najbolj primerna za rekonstrukcijo realnosti - v dobrem in slabem. Na ta način postane etnografski muzej čitljiv obiskovalcem. Kot negativni primer navaja kolekcionarski tip razstave, češ da je n.pr. narobe postaviti razstavo skrinj, ne da bi prodrli v pomen, ki ga je imela skrinja v družbi in družini.

(Pripomba Julijana Strajnarja, češ da tak način vodi spet v romanticizem in v končni fazi do enakosti muzejskih ambientov v vsej srednji Evropi, s tem pa se zabrišejo razlike, ki določajo identiteto narodov, je bila vsaj zame povsem sprejemljiva. Mislim pa, da bi glede na okoliščine bilo potrebno vzpostaviti oba tipa muzejev. Materialna kultura ljudstev, ki živijo v srednjeevropskem prostoru je res zelo podobna, zame je bilo to dejstvo pravzaprav izredno prijetno spoznanje. Ob razlikah, ki nas ločujejo, pa je dobro pokazati tudi elemente, ki nas povezujejo.)

Muzej v Tolmeču pa predlaga tudi pomembne razširitve dejavnosti etnografskih muzejev: n.pr. ustanavljanje delavnic v bližini muzeja, kjer bi po vzorcih muzejskih predmetov izdelovali spominke in uporabne predmete, ter raziskovali in ohranjali izvirne obrtniške tehnike; predlagajo tudi ustanavljanje stalnih raziskovalnih centrov muzeja ter želijo v muzej vdahniti življenje ("un accento di vivacita e di vita").

Etnografski muzej v Vidmu - Museo Etnografico di Udine:

muzej je trenutno v krizi, nujna pa je predvsem pridobitev stalnega sedeža muzeja in upravne strukture.

Muzej v Maranu - Museo di Marano :

muzej je nastal iz želje lokalnih prebivalcev, ki so zbrali predmete, da bi prikazali tipične kulturne elemente, ki oblikujejo identiteto tega malega ribiškega kraja. Muzej živi s krajem oz. kraj z muzejem, saj si prebivalci zdaj želijo razširiti svoje volontersko delo tudi na raziskovanje in študij kulture svojega kraja.

Muzej v Fari - Museo di Fara d'Isonzo :

muzej je posvečen kmečki kulturi, ukvarjajo pa se tudi z didaktičnimi tečaji in pripravljajo program občasnih razstav.

Muzej v gorski vasi Sauris -

projekt etnografskega muzeja in informativnega centra v Saurisu, gorski vasi v Karnijskih Alpah sta predstavila etnograf Gian Paolo Gri in arhitekt Pietro Gremese. Projekt poteka v okviru integralnega projekta revitalizacije kraja, prof. Gri pa je predstavitev začel s pomenljivimi besedami: "Zadržati ljudi v gorah je težko, zadržati ljudi v gorah, ne da bi uničili gore, je dvakrat težje." ("Tenere la gente nel montagna e una scommessa difficile, tenere la gente nel montagna senza smontare la montagna e una scommessa doppiamente difficile."). Poleg samega muzeja in

informativnega centra s kolekcijo lokalnega etnografskega materiala in informacijami v okolici muzeja in v sami vasi načrtujejo še dodatne etnografske objekte v obliki skansena. Problematika je podobna problematiki projekta Trenta, razmišljanja o funkcioniranju bodočega kompleksa pa potekajo po podobnih usmeritvah, zato je zanimivo navesti osnovne točke bodočega funkcioniranja muzeja na katere je opozoril prof. Gri:

1. Vsa struktura muzejskih stavb mora delovati praktično brez profesionalnega osebja. Razen osnovnih vzdrževalnih del in oskrbe mora biti bodoče funkcioniranje muzejskega in informativnega kompleksa zasnovano na voluntarizmu lokalnega prebivalstva.
2. Financiranje kompleksa poteka preko centralnih muzejev, prav tako pa tudi preko lokalnih organizacij.
3. Nujno je, da se v celotni strukturi kompleksa ohrani želja po razvoju in napredovanju; zato je potrebno razvijati dejavnosti, povezane z muzejem, in jih podpirati; nujna je tudi povezava s turizmom, vendar ne masovnim.
4. Pri samem postavljanju muzeja je važno vzpostaviti objektivno distanco - "pogled od zunaj" ("lo sguardo esterno"), posebej pri zbiranju materiala in podatkov in vzpodbuditi kulturni razvoj med prebivalci.
5. Ohranjevati institucijo občasnih razstav in stalno kroženje materiala; ob vzpodbujanju ohranjanja etnografskega materiala na domovih pa je nujno osveščanje o pomenu in vrednoti tega materiala.

Projektu Sauris daje poseben pomen medsebojna prepletenost današnjega življenja krajevne skupnosti in muzejske prezentacije zgodovinsko-etnografskih elementov razvoja te skupnosti.

Slovenski etnografski muzej iz Ljubljane:

prof. Julijan Strajnar je predstavil razstavo ljudskih glasbil.

Muzej iz Pušje vasi - Museo dell Venzone "Luigi Ciceri": kraj je bil obnovljen po potresu 1976 po načelu konservatorskega obnavljanja stavbne dediščine, muzej pa je še v obnovi.

Pokrajinski muzej zgodovine in umetnosti v Gorici - Museo Provinciale di Storia e Arte in Gorizia:

muzej je že med drugo vojno ob postavitvi v palači Formentini ob Goriškem gradu izražal italijanskost Gorice, ideološka nota v predstavitvi gradiva pa se odraža še danes; problematika muzeja je torej v vsebinskem preoblikovanju ("risistemazione") muzeja.

Goriški muzej Nova Gorica -

predstavila sem razvoj in delo etnološkega oddelka Goriškega muzeja.

Med privatnimi etnografskimi muzeji sta se na posvetovanju predstavila Muzej v Susegani - Museo della Vita Agricola e del Vino, ki je po besedah njegovega ustanovitelja in skrbnika prof. Cosulich predvsem muzej kmečkega življenja in vina ter razstavlja okrog 4000 predmetov, posebnost muzeja pa so zbirke obrtniških

delavnic za posamezne obrti, ter privatni muzej advokata Formentinija v Števerjanu (San Floriano del Colio), kjer so zbrani predmeti ljudske kulture in vinogradništva v Furlaniji.

Ob koncu posvetovanja je prof. Togni udeležencem predlagal nov način povezovanja etnografskih muzejev na območju Alpe-Jadran. Po vzgledu organizacije "EURETNO" naj bi se povezali v mrežo etnografskih muzejev "ALPETNO", sodelovanje pa naj bi potekalo preko:

- kroženja informacij, raziskovalcev, študentov in razstav.
- institucije skupin, ki bi sicer delovale ločeno, vendar s skupnim ciljem,
- koordinacije specifičnih prispevkov, ki jih lahko predstavijo muzeji alpskega področja na srečanju "EURETNO" v Parizu leta 1993.

Prvo konkretno povezovanje muzejev alpskega področja bi torej lahko potekalo preko krožne fotografske razstave muzejev, ki bi se vključili v "ALPETNO".

Ali bo srečanje v Vidmu rodilo konkretne rezultate je seveda stvar prihodnosti, očitno pa ima etnografija, pravzaprav etnologija v muzejih še veliko dela in možnosti.

Trentarske strehe in ograje. (fototeka glasbeno narodopisnega inštituta, foto: M. Pegan)